Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 9. 4. 2025, sp. zn. Cpjn 201/2024, ECLI:CZ:NS:2025:CPJN.201.2024.1

Číslo: 1/2025

Právní věta:

O návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení nadále rozhoduje pouze soud prvního stupně; povaha odvolacího řízení vylučuje přiměřené použití § 102 o. s. ř. (§ 211 o. s. ř.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 09.04.2025

Spisová značka: Cpjn 201/2024

Číslo rozhodnutí: 1

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Předběžné opatření

Předpisy: § 102 o. s. ř.

Druh: Stanoviska

Sbírkový text rozhodnutí:

S t a n o v i s k o

občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 4. 2025 k výkladu § 102 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, o předběžném opatření.

1. Nejvyšší soud, který je povolán sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů [§ 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů], zjistil z pravomocných soudních rozhodnutí, že nepanuje jednota při výkladu § 102 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „o. s. ř.“), pro účely posouzení, zda podle uvedeného ustanovení může rozhodnout o návrhu na nařízení předběžného opatření odvolací soud při projednání odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně.

2. Po vyhodnocení postupu soudů podle § 102 o. s. ř. zaujalo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu na návrh předsedkyně občanskoprávního a obchodního kolegia v zájmu zajištění jednotného rozhodování soudů následující

s t a n o v i s k o:

O návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení nadále rozhoduje pouze soud prvního stupně; povaha odvolacího řízení vylučuje pro sporná řízení přiměřené použití § 102 o. s. ř. (§ 211 o. s. ř.).

O d ů v o d n ě n í:

a) Podkladové materiály

3. Usnesením ze dne 21. 7. 2017, č. j. 17 Co 53/2017-177, nařídil Krajský soud v Brně předběžné opatření, jímž uložil žalovaným, aby nenakládaly s označenými nemovitými věcmi, zejména aby je nezcizily a nepronajaly. Učinil tak na základě návrhu žalobce podaného v průběhu řízení o odvolání žalovaných proti rozsudku soudu prvního stupně (okresního soudu) vydanému ve sporu o určení vlastnického práva k nemovitým věcem. Ústavní stížnost podanou proti tomuto usnesení odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. III. ÚS 2993/17 [usnesení je (stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže) dostupné na webových stránkách Ústavního soudu].

4. Usnesením ze dne 11. 8. 2017, č. j. 17 Co 53/2017-193, nařídil Krajský soud v Brně předběžné opatření, jímž jedné z žalovaných uložil, aby nenakládala s označenými nemovitými věcmi, zejména, aby je nezcizila a nepronajala. Vůči další žalované návrh na nařízení předběžného opatření zamítl. Šlo opět o rozhodnutí o návrhu žalobce podaném v průběhu řízení o odvolání žalovaných proti rozsudku soudu prvního stupně (okresního soudu) vydanému ve sporu o určení vlastnického práva k nemovitým věcem. Ústavní stížnost podanou proti tomuto usnesení odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. II. ÚS 3192/17.

5. Usnesením ze dne 28. 1. 2021, č. j. 5 Cmo 165/2019-2340, nařídil Vrchní soud v Olomouci předběžné opatření, kterým do pravomocného skončení odvolacího řízení zakázal označené fyzické osobě vykonávat funkci jednatele v označené společnosti s ručením omezeným. Šlo o rozhodnutí vydané (bez návrhu) v průběhu řízení o odvolání oné fyzické osoby proti usnesení soudu prvního stupně (krajského soudu) o jejím vyloučení z výkonu funkce jednatelky společnosti s ručením omezeným. Vrchní soud mimo jiné uvedl, že jakkoliv předběžná opatření zpravidla nařizuje soud prvního stupně, není vyloučeno, aby o nařízení předběžného opatření rozhodl v průběhu odvolacího řízení přímo odvolací soud, vyvstane-li ve smyslu § 102 odst. 1 o. s. ř. taková potřeba, že je nezbytné jednat bezodkladně. Ústavní stížnost podanou proti tomuto usnesení odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 2. 3. 2021, sp. zn. III. ÚS 439/21.

6. Usnesením ze dne 2. 6. 2021, č. j. 27 Co 75/2021-800, Krajský soud v Brně k odvolání žalované potvrdil usnesení, jímž soud prvního stupně nařídil žalované, aby do pravomocného skončení řízení nenakládala s označenými nemovitými věcmi. Šlo o předběžné opatření vydané k návrhu žalobce v řízení o zaplacení peněžitého plnění vedeném u soudu prvního stupně. Odvolací soud (mimo jiné) uvedl, že jde o návrh na nařízení předběžného opatření podaný po zahájení řízení (§ 102 o. s. ř.), kdy je jasně dána věcná spojitost s již zahájeným řízením; věcná i místní příslušnost je proto určena tímto řízením, což znamená, že věcně a místně příslušným k rozhodnutí o tomto návrhu v prvním stupni byl soud prvního stupně v rámci řízení vedeného u něj o věci samé. Ústavní stížnost podanou proti tomuto usnesení odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 7. 9. 2021, sp. zn. III. ÚS 2092/21.

7. Usnesením ze dne 27. 12. 2023, č. j. 27 Co 88/2022-1684, zamítl Krajský soud v Brně návrh na nařízení předběžného opatření, jímž by žalovanému bylo uloženo nenakládat s označenými nemovitými věcmi. Šlo o rozhodnutí o návrhu žalobce podaném v průběhu řízení o odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně (okresního soudu) vydanému ve sporu o zaplacení peněžitého plnění. Krajský soud mimo jiné uvedl, že má za to, že o návrhu na nařízení předběžného opatření by měl

především rozhodovat soud prvního stupně, že však z usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2092/21 nevyplývá, že by šlo o „postup protiústavní“. Proto také návrh (na nařízení předběžného opatření) neprodleně postoupil k rozhodnutí soudu prvního stupně, který mu ale věc opět předložil k rozhodnutí s poukazem na usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3192/17 a sp. zn. III. ÚS 439/21. V zájmu dodržení zákonné lhůty stanovené v § 75c odst. 2 větě druhé o. s. ř. odvolací soud upustil od prosazení názoru, že k rozhodnutí o návrhu je v zásadě příslušný rozhodnout soud prvního stupně, a o návrhu na nařízení předběžného opatření rozhodl sám.

8. Usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 17 Co 53/2017-177 a č. j. 17 Co 53/2017-193 se blíže nevyjadřují k právu odvolacího soudu nařídit předběžné opatření na základě návrhu podaného u něj v průběhu odvolacího řízení. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 5 Cmo 165/2019-2340 a usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 27 Co 88/2022-1684 pak postup zvolený odvolacími soudy (jež samy nařídily předběžná opatření) pojímají jako výjimku z pravidla, že o takovém předběžném opatření rozhoduje soud prvního stupně. Usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 27 Co 75/2021-800 (jež ovšem přezkoumávalo předběžné opatření vydané soudem prvního stupně) pojí příslušnost soudu k rozhodnutí o nařízení předběžného opatření s řízením vedeným u soudu prvního stupně.

b) Rozhodná právní úprava

9. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a občanského soudního řádu (v aktuálním znění):

článek 38 (Listiny)

(1) Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.

(…)

§ 10 (o. s. ř.)

(1) Krajské soudy rozhodují o odvoláních proti rozhodnutím okresních soudů.

(2) O odvoláních proti rozhodnutím krajských soudů jako soudů prvního stupně rozhoduje vrchní soud.

§ 11 (o. s. ř.)

(1) Řízení se koná u toho soudu, který je věcně a místně příslušný. Pro určení věcné a místní příslušnosti jsou až do skončení řízení rozhodné okolnosti, které tu jsou v době jeho zahájení. Věcně a místně příslušným je vždy také soud, jehož příslušnost již není možné podle zákona zkoumat nebo jehož příslušnost byla určena pravomocným rozhodnutím příslušného soudu.

(…)

§ 74 (o. s. ř.)

(…)

(3) Příslušným k nařízení předběžného opatření je soud, který je příslušný k řízení o věci, nestanoví-li zákon jinak.

§ 75c (o. s. ř.)

(…)

(2) O návrhu na předběžné opatření rozhodne předseda senátu bezodkladně. Není-li tu nebezpečí z prodlení, může předseda senátu o návrhu na předběžné opatření rozhodnout až do uplynutí 7 dnů poté, co byl podán.

(…)

§ 102 (o. s. ř.)

(1) Je-li třeba po zahájení řízení zatímně upravit poměry účastníků nebo je-li po zahájení řízení obava, že by výkon rozhodnutí v řízení posléze vydaného mohl být ohrožen, může soud nařídit předběžné opatření.

(…)

(3) Ve věcech příslušejících senátu nařídí předběžné opatření nebo zajistí důkaz senát; předseda senátu tak může učinit, jen je-li tu nebezpečí z prodlení. Ustanovení § 75, 75a, 75b, 75c, 76, 76c, 76d, 76e, 76f, 76g, § 77 odst. 1 písm. b/ až d/, § 77 odst. 2, § 77a a § 78 odst. 3 se použijí obdobně.

(…)

§ 211 (o. s. ř.)

Pro řízení u odvolacího soudu platí přiměřeně ustanovení o řízení před soudem prvního stupně, pokud není stanoveno něco jiného.

c) Závěry literatury

10. Z podkladových materiálů označených v odstavcích 3 až 8 shora se podává, že v soudní praxi nepanuje jednota v řešení otázky, zda o návrhu na nařízení předběžného opatření podaném účastníkem řízení u odvolacího soudu v průběhu řízení o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně má (může) rozhodnout přímo odvolací soud (postupem podle § 102 o. s. ř. přiměřeně použitelného v odvolacím řízení prostřednictvím § 211 o. s. ř.).

11. Z podaného přehledu odvolacích rozhodnutí též plyne, že proti usnesením Krajského soudu v Brně č. j. 17 Co 53/2017-177, 17 Co 53/2017-193 a 27 Co 75/2021-800 a proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 5 Cmo 165/2019-2340 byly podány ústavní stížnosti, které Ústavní soud odmítl.

12. „Nálezová“ judikatura Ústavního soudu je ustálena v závěru, že usnesení Ústavního soudu nejsou závazná *erga omnes*, přičemž:

„Účelem řízení o ústavní stížnosti je ochrana základních práv či svobod, což se promítá i do povahy a obsahu odmítacích usnesení, které plní mj. funkci jistého procesního ventilu uvolňujícího rozhodovací kapacitu, a rozhodně nemůže poskytovat alibi pro orgány veřejné moci, které však kvazimeritorní (a často i nemeritorní) rozhodnutí soudů chránících základní práva, takto užívají – jako potvrzení svých právních názorů.“

Srov. např. odstavec 69 odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2007, sp. zn. I. ÚS 643/06, uveřejněného pod číslem 142/2007 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu.

13. Podle Ústavního soudu rovněž platí, že (jeho):

> „(…) usnesení nejsou považována za závazná ani pro Ústavní soud, ani za obecně precedenčně významná. Přirozeně to neznamená, že nemohou mít za žádných okolností precedenční účinek a že proto vždy mohou a měla by být opomíjena. V tomto ohledu žádná pevná pravidla neexistují. A proto je zřejmé, že povinnost respektovat dřívější rozhodnutí Ústavního soudu se vztahuje primárně (a téměř výlučně) na nálezy; v případě, že by soud přikládal precedenční účinek usnesení, stejně jeho sílu převáží precedenční účinek nálezu."
>
> Srov. např. odstavec 89 odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05, uveřejněného pod číslem 190/2007 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu.

14. Usnesení, jimiž Ústavní soud odmítl ústavní stížnosti proti usnesením odvolacích soudů, tedy bez dalšího nemají precedenční význam. Lze je nicméně zohlednit (poměřeno silou argumentů v nich obsažených) jako zdroj poznání o názorech formulovaných k dané otázce. V tomto kontextu je podstatná argumentace obsažená v usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3192/17, konkrétně pasáž obsažená v odstavci 10 odůvodnění, podle které:

> „Pokud jde o námitku stěžovatelky stran věcné nepříslušnosti krajského soudu, který rozhodl o nařízení předběžného opatření, také zde nelze stěžovatelce přisvědčit. Občanský soudní řád explicitně nestanoví, který soud je příslušný k vydání předběžného opatření poté, co je po vydání rozhodnutí soudu prvního stupně podáno odvolání. Není přitom úlohou Ústavního soudu stanovit, který soud je oprávněn nařídit předběžné opatření. Tato otázka by měla být vyřešena v rámci obecného soudnictví. Podle § 211 o. s. ř. platí, že pro řízení u odvolacího soudu platí přiměřeně ustanovení o řízení před soudem prvního stupně, pokud není stanoveno něco jiného. Jakkoli tedy zpravidla nařizuje předběžné opatření soud prvního stupně a proti takovému rozhodnutí je přípustné odvolání, není vyloučeno, aby o nařízení předběžného opatření rozhodl v průběhu odvolacího řízení také přímo odvolací soud tehdy, vyvstane-li ve smyslu § 102 odst. 1 o. s. ř. taková potřeba, a je třeba jednat bezodkladně. (…)"

15. Z komentářové literatury se zkoumané otázce okrajově věnuje dílo Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009 (dále jen „Drápal, L., Bureš, J. a kol., I. 2009"), str. 660. V něm se na dané téma uvádí (v rámci komentáře k § 102 o. s. ř.), že:

> „(…) Předběžné opatření může být nařízeno nejen v době, kdy probíhá řízení před soudem prvního stupně, ale též za odvolacího řízení nebo v průběhu dovolacího řízení."

16. Ve druhém dílu téhož komentáře [Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009 (dále jen „Drápal, L., Bureš, J. a kol., II. 2009"), str. 1682] se uvádí v rámci výkladu k § 211 o. s. ř. (výslovně, leč bez bližšího zdůvodnění), že:

> „Povaha odvolání a odvolacího řízení vylučuje přiměřené užití např. …§ 102, …"

17. Oproti tomu v díle David, L., Ištvánek, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009 (dále jen „David, L., Ištvánek, F., Javůrková, N. a kol., 2009"), str. 1122, se v rámci komentáře k § 211 o. s. ř. opačně, leč opět bez bližšího zdůvodnění, uvádí, že:

> „V odvolacím řízení se budou přiměřeně aplikovat rovněž ustanovení o průběhu řízení (§ 100 až 102)."

18. Dílo Jirsa, J. a kolektiv: Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha I. § 1 – 250l občanského soudního řádu. Vydání čtvrté, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s.. 2023 (dále jen „Jirsa, J. a kol., 2023"), se ke zkoumané otázce nevyslovuje.

19. Podrobněji (v rámci komentáře k § 102 o. s. ř.) se věnuje dané problematice dílo Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležílek, J. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. Tam se uvádí, že:

> „K rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření je vždy příslušný soud prvního stupně, a to i v případě, že již rozhodl ve věci samé, proti jeho rozhodnutí bylo podáno odvolání a věc také byla předložena odvolacímu soudu k rozhodnutí o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé, když v tomto směru je namístě dříve vyjádřený názor změnit. Byť sice za popsaného stavu má nejlepší podmínky k posouzení, zda je naplněn důvod pro nařízení předběžného opatření, odvolací soud, který má k dispozici kompletní spisový materiál o věci a proti jeho usnesení, jímž bylo rozhodnuto o předběžném opatření, není dovolání přípustné (§ 238 odst. 1 písm. f/), bez výslovné opory v zákoně dříve vyjádřený názor o příslušnosti odvolacího soudu jako procesního soudu (tj. soudu, který v dané fázi vede řízení) pro rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření ve fázi odvolacího řízení nelze udržet. Odvolací soud sice i bez výslovné úpravy v zákoně rozhoduje v průběhu odvolacího řízení jako procesní soud například o žádosti o ustanovení zástupce (§ 30), nebo rozhoduje o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka (§ 107a), o přistoupení dalšího účastníka (§ 92 odst. 1) a o záměně účastníka (§ 92 odst. 2) (v těchto posledně uvedených případech ovšem z § 238a vyplývá, že tak činí jako procesní soud), vždy tak ale rozhoduje o otázkách bezprostředně souvisejících s odvolacím řízením, na jejichž vyřešení závisí další pokračování v řízení o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé. O takovou situaci se ale v případě rozhodování o návrhu na nařízení předběžného opatření nejedná. Kromě toho je možno závěr o příslušnosti soudu prvního stupně pro rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření v kterékoliv fázi řízení dovodit i s ohledem na potřebu právní jistoty navrhovatele předběžného opatření, související s jeho povinností složit u soudu při podání návrhu jistotu (§ 75b), a dále soudu stanovenou lhůtu pro rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření (§ 75c odst. 2). Soud má totiž o návrhu zásadně rozhodnout bezodkladně, takže postoupení návrhu soudem prvního stupně odvolacímu soudu by bylo v rozporu s § 75c odst. 2.“

20. Stejně věc komentuje 1. aktualizace 3. vydání tohoto díla (Praha: C. H. Beck, 2022). Posléze [v rámci 2. aktualizace 3. vydání téhož díla, Praha: C. H. Beck, 2023 (dále jen „Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J. a kol., 2023“)] se však komentář k § 102 o. s. ř. proměnil do následující podoby:

> „K rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření je vždy příslušný soud prvního stupně, a to i v případě, že již rozhodl ve věci samé, proti jeho rozhodnutí bylo podáno odvolání a věc také byla předložena odvolacímu soudu k rozhodnutí o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé, když zákon nestanoví, že by v takovém případě k rozhodnutí byl příslušný odvolací soud jako procesní soud.
>
> Odvolací soud sice rozhoduje v průběhu odvolacího řízení například o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka (§ 107a), o přistoupení dalšího účastníka (§ 92 odst. 1) a o záměně účastníka (§ 92 odst. 2), ale v těchto případech z § 238a vyplývá, že tak činí jako procesní soud. Dále rozhoduje i v průběhu odvolacího řízení například o žádosti o ustanovení zástupce (§ 30), ale v tomto případě rozhoduje o otázce bezprostředně související s odvolacím řízením, na jejímž vyřešení závisí další pokračování v řízení o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé. O takovou situaci se ale v případě rozhodování o návrhu na nařízení předběžného opatření nejedná. Procesní příslušnost soudu prvního stupně pro rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření v kterémkoliv stadiu řízení vyplývá ze samotné podstaty řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření, když se jedná o návrhové řízení, proti rozhodnutí soudu prvního stupně o tomto návrhu je přípustné odvolání a zákon také v § 75c odst. 4 výslovně

stanoví, že pro předběžné opatření je rozhodující stav v době vyhlášení (vydání) usnesení soudu prvního stupně.

Nicméně za situace, kdy zákon nestanoví explicitně příslušnost soudu pro rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření podaného poté, co bylo podáno odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé, není vyloučeno, aby o návrhu na nařízení předběžného opatření rozhodl i odvolací soud, když takový postup odvolacího soudu byl Ústavním soudem shledán ústavně konformním (usnesení II. ÚS 3192/17). Tento postup odvolacího soudu bude vhodný v případech, kdy návrh na nařízení předběžného opatření byl u něj podán poté, co mu již věc byla soudem prvního stupně předložena k rozhodnutí o odvolání proti meritornímu rozhodnutí a zároveň je třeba o návrhu na nařízení předběžného opatření rozhodnout bezodkladně. Postup odvolacího soudu vždy bude záviset na posouzení individuálních okolností v každé jednotlivé věci, neboť nelze pomíjet, že o návrhu na nařízení předběžného opatření soud rozhoduje bez jednání a proti rozhodnutí odvolacího soudu účastníci řízení nemají možnost podat ani odvolání, ani dovolání (§ 238 odst. 1 písm. f/).“

21. Jinak řečeno (shrnuto), komentář obsažený v díle Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J. a kol., 2023, nejprve (ve shodě s předchozími verzemi 3. vydání díla) kategoricky uvádí, že: „K rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření je vždy příslušný soud prvního stupně, a to i v případě, že již rozhodl ve věci samé, proti jeho rozhodnutí bylo podáno odvolání a věc také byla předložena odvolacímu soudu k rozhodnutí o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé, (…)“, načež ve své druhé části tento kategorický závěr popírá [slovy, podle kterých „(…) za situace, kdy zákon nestanoví explicitně příslušnost soudu pro rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření podaného poté, co bylo podáno odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé, není vyloučeno, aby o návrhu na nařízení předběžného opatření rozhodl i odvolací soud (…)“], dovolávaje se potud závěrů usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3192/17.

22. Lze tedy shrnout, že dostupná literatura nenabízí jednotnou odpověď na otázku, zda při projednání odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolací soud sám rozhoduje (má nebo může rozhodnout) o nařízení předběžného opatření (na základě návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaného u něj v průběhu odvolacího řízení). V těch případech, kdy se shora citované komentáře k této otázce vyjadřují, tak činí buď formou prostého konstatování jednoho z možných názorů, bez dalšího odůvodnění (srov. odstavce 14 a 15 odůvodnění shora), anebo jde o argumentaci vnitřně rozpornou (srov. odstavce 20 a 21 odůvodnění shora).

23. K tomu je žádoucí připomenout, že usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3192/17 v citované pasáži (odstavce 10 odůvodnění usnesení) deklaruje, že: „Není … úlohou Ústavního soudu stanovit, který soud je oprávněn nařídit předběžné opatření.“ a že: „Tato otázka by měla být vyřešena v rámci obecného soudnictví.“.

d) Závěry Nejvyššího soudu

24. Nejvyšší soud v úvodu vlastních úvah k danému tématu především připomíná, že podle „nálezové“ judikatury Ústavního soudu je správné určení soudu věcně příslušného k projednání a rozhodnutí té které věci součástí práva na zákonného soudce ústavně zaručeného článkem 38 odst. 1 Listiny; srov. např. důvody nálezu Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1998, sp. zn. III. ÚS 200/98, uveřejněného pod číslem 155/1998 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, důvody nálezu Ústavního soudu ze dne 21. 1. 1999, sp. zn. III. ÚS 293/98, uveřejněného pod číslem 11/1999 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, odstavec 19 odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 1206/14, uveřejněného pod číslem 48/2015 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, nebo odstavec 17 odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2016, sp. zn. IV. ÚS 162/16, uveřejněného pod číslem 50/2016 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu. V odstavci 19

odůvodnění nálezu ze dne 1. 6. 2010, sp. zn. I. ÚS 904/08, uveřejněného pod číslem 118/2010 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, k tomu Ústavní soud dodal, že nesprávným rozhodnutím soudu o věcné příslušnosti bude vždy též porušeno ústavně garantované právo na zákonného soudce. V jednom ze svých recentních nálezů (ze dne 19. 9. 2024, sp. zn. III. ÚS 1951/21) Ústavní soud doplnil (v odstavci 70 odůvodnění), že podstatou záruky v podobě práva na zákonného soudce je, že: „(…) podávání návrhů soudům … se odehrává podle předem stanovených pravidel (…)“.

25. Dále Nejvyšší soud poznamenává, že jakkoli jedno z podkladových rozhodnutí (usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 5 Cmo 165/2019-2340) vzešlo z odvolacího řízení vedeného podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“), ve kterém bylo ustanovení § 102 o. s. ř. aplikováno na základě principu tzv. zbytkové subsidiarity (k § 12 z. ř. s.) promítnutého v § 1 odst. 4 z. ř. s., ponechává pro účely dalšího výkladu stranou úpravu týkající se zvláštních druhů řízení, v nichž se občanský soudní řád jako celek uplatňuje (včetně § 102 o. s. ř.) jen subsidiárně; srov. vedle § 1 odst. 3 a 4 z. ř. s. např. též § 7 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona, v aktuálním znění). Činí tak proto, že u těch druhů (zvláštních) řízení, v nichž se občanský soudní řád jako celek uplatňuje jen subsidiárně, může zvláštní procesní úprava (pro jejíž rozbor neposkytuje stanovisko prostor) ovlivnit i způsob rozhodování soudů o předběžných opatřeních. Obecně lze nicméně i pro takové zvláštní druhy řízení uzavřít, že v těch případech, kdy ze zvláštní úpravy (jež má přednost před subsidiárně uplatnitelným občanským soudním řádem) nevzejde potřeba zohlednit i jiná kritéria než ta, která jsou předmětem dalšího výkladu, se soud rozhodující o návrhu na nařízení předběžného opatření rovněž bude řídit (má řídit) závěry tohoto stanoviska.

26. Při respektu k zásadám, jež zkoumání smyslu a účelu zákona nastavil Ústavní soud (pojmenováním podmínek priority výkladu *e ratione legis*) např. již ve stanovisku svého pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96, uveřejněném pod číslem 9/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, Nejvyšší soud ke zkoumané otázce nejprve uvádí, že oproti úpravě předběžných opatření nařizovaných před zahájením řízení ve věci samé (srov. § 74 a násl. o. s. ř. a v rámci těchto ustanovení pak § 74 odst. 3 o. s. ř.) se § 102 o. s. ř. výslovně (a to ani v rámci odkazovací normy obsažené v § 102 odst. 3 větě druhé o. s. ř.) nevyjadřuje k otázce příslušnosti soudu k nařízení předběžného opatření po zahájení řízení ve věci samé. To však neznamená, že občanský soudní řád tuto otázku neupravuje. Vzhledem k tomu, že má jít o předběžné opatření vydávané „po zahájení řízení“ (ve věci samé), je z logiky věci soudem příslušným k projednání a rozhodnutí návrhu na nařízení předběžného opatření soud, který je v prvním stupni soudem věcně (a místně) příslušným k projednání a rozhodnutí věci samé (srov. § 11 odst. 1 o. s. ř.). Tento závěr lze podpořit i systematickým výkladem dané právní úpravy (a v jeho rámci i tzv. argumentem *a rubrica*), konkrétně poukazem na to, že daná úprava (§ 102 o. s. ř.) se nachází v hlavě první (Průběh řízení), části třetí (Řízení v prvním stupni), občanského soudního řádu, přičemž patří do skupiny paragrafů (§ 100 až § 102a o. s. ř.) opatřených společným nadpisem (skupinovým nadpisem) „Průběh řízení“. Žádné pochyby co do určení příslušného soudu prvního stupně (pro rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř.) v době, kdy řízení o věci samé probíhá výlučně před soudem prvního stupně, nebyly zaznamenány v soudní praxi ani v komentářové literatuře.

27. Otázkou k řešení tedy zůstává, zda na takto založené (určené) příslušnosti soudu k rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. něčeho mění skutečnost, že takový návrh je podán (až) po zahájení odvolacího řízení.

28. Přitom je zjevné (i shora označená komentářová literatura potvrzuje), že úvahy na téma použitelnosti (uplatnitelnosti) § 102 o. s. ř. v odvolacím řízení nelze vést jinak než prostřednictvím pravidla formulovaného v § 211 o. s. ř., ve spojení s pravidlem vymezujícím funkční příslušnost soudu (soudů) k projednání odvolání v § 10 o. s. ř.

29. K tomu lze předznamenat, že zatímco věcná (druhová, předmětová) příslušnost vymezuje (v § 9 a § 9a o. s. ř.) okruh působnosti mezi jednotlivými druhy soudů z toho hlediska, který druh soudů má v prvním stupni (v první instanci) „v náplni“ rozhodování o určitém typu sporů, funkční příslušnost vymezuje rozsah působnosti soudů různého druhu činných v rámci soudní soustavy při postupném projednávání téže věci v jednotlivých instancích; srov. v literatuře např. Drápal, L., Bureš, J. a kol., I. 2009, str. 64 a obdobně pak díla Hora, V.: Československé civilní právo procesní, díl I., vydání první (nákladem vlastním), Praha 1922, str. 103 a 104, nebo Winterová, A. a kolektiv: Civilní právo procesní. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha, Linde Praha – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2002, str. 117 a násl. Vzájemný vztah těchto příslušností lze pro účely dalšího výkladu zjednodušeně charakterizovat tak, že věcná příslušnost určuje „vstupní bod“ do soudního systému, kdežto funkční příslušnost zajišťuje, jak se postupuje v rámci řízení, zejména při posuzování opravných prostředků. Fungují na různých úrovních řízení a mohou se navzájem doplňovat (věcná příslušnost určí, kde řízení začíná, a funkční příslušnost, jak a kde pokračuje, jsou-li podávány opravné prostředky). V takto chápaném pojetí je součástí práva na zákonného soudce ústavně zaručeného článkem 38 odst. 1 Listiny nejen správné určení soudu věcně příslušného k projednání a rozhodnutí té které věci (srov. nálezovou judikaturu Ústavního soudu citovanou v odstavci 24 odůvodnění shora), nýbrž i správné určení soudu funkčně příslušného k projednání a rozhodnutí toho kterého opravného prostředku.

30. První obecnou poznámku k tématu lze na výše uvedeném základě přičinit potud, že dikce § 211 o. s. ř. vylučuje „soud vyššího stupně“, který (současně) není soudem věcně příslušným k projednání a rozhodnutí věci samé v prvním stupni, z možnosti rozhodnout sám o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř., nemá-li v době, kdy se u něj nachází věc, ke které takový návrh došel, postavení soudu „odvolacího“ (není soudem rozhodujícím o odvolání v oné věci). Vzhledem k tomu, že soudy prvního stupně, proti jejichž rozhodnutí je možné (obecně vzato) podat odvolání, jsou v občanském soudním řízení pouze okresní soudy (§ 9 odst. 1 o. s. ř.) a krajské soudy (§ 9 odst. 2 o. s. ř.), rozumí se v daném kontextu „soudy vyššího stupně“ krajské soudy (ve vztahu k okresním soudům) a vrchní soudy (ve vztahu k okresním soudům a krajským soudům). Ty přitom rozhodují (mohou rozhodovat závazně pro soudy nižších stupňů v postavení soudů prvního stupně) nejen jako soudy odvolací (§ 10 o. s. ř.), nýbrž také jako soudy „nadřízené“ (§ 16 odst. 1, § 104a, § 105 odst. 3 o. s. ř.) nebo jako soudy „nejblíže společně nadřízené“ (§ 12 odst. 3 o. s. ř.). K nutnosti rozlišovat mezi danými pojmy (nesměšovat pojem „odvolací soud“ s pojmy „nadřízený soud“ a „nejblíže společně nadřízený soud“) srov. shodně již stanovisko pléna Nejvyššího soudu z 27. 6. 1996, Plsn 1/96, uveřejněné pod číslem 48/1996 Sb. rozh. obč.

31. Meze, v nichž jsou v odvolacím řízení přiměřeně aplikována ustanovení občanského soudního řádu o řízení před soudem prvního stupně, pojmenovává dílo Drápal, L., Bureš, J. a kol., II. 2009, str. 1681-1682, při výkladu § 211 o. s. ř. tak, že úprava odvolacího řízení obsažená v § 201 až § 226 o. s. ř. neřeší (ani nemůže řešit) postup odvolacího soudu při projednávání odvolání podaných proti rozhodnutí soudu prvního stupně a při rozhodování o nich v celé jeho úplnosti. Z hlediska svého obsahu § 201 až § 226 o. s. ř. uvádějí převážně právní úpravu vystihující povahu odvolacího řízení a současně předpokládají, že za řízení před odvolacím soudem budou použita další ustanovení, obsažená zejména v části první občanského soudního řádu, jež mají obecnou platnost pro každé řízení podle tohoto zákona, a v části třetí občanského soudního řádu o řízení před soudem prvního stupně. Tamtéž se uvádí, že vztah právní úpravy odvolacího řízení k ustanovením části třetí občanského soudního řádu o řízení před soudem prvního stupně je definován v § 211 o. s. ř. tak, že ustanovení o řízení před soudem prvního stupně platí v odvolacím řízení jen přiměřeně a jen tehdy, není-li v právní úpravě odvolání stanoveno něco jiného. Přestože § 211 o. s. ř. odkazuje jen na použití ustanovení části třetí občanského soudního řádu o řízení před soudem prvního stupně, použijí se pro odvolací řízení též obecně platná ustanovení první části občanského soudního řádu. Obsahově shodně se k otázce přiměřené aplikace ustanovení občanského soudního řádu o řízení před soudem

prvního stupně v odvolacím řízení vyjadřuje i dílo Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J. a kol., 2023. Z díla Jirsa, J. a kol., 2023, lze k tématu doplnit, že odvolací řízení není ničím jiným než pokračováním civilního procesu směřujícího jako celek k vydání konečného meritorního rozhodnutí. Tomu nejlépe koresponduje princip, který spočívá v přiměřeném použití ustanovení o řízení před soudem prvního stupně (části první a třetí) pro řízení odvolací, není-li výslovně ve zvláštních ustanoveních o odvolacím řízení stanoveno něco jiného. Přiměřené použití části první a části třetí občanského soudního řádu pro odvolací řízení je nutno nahlížet z hlediska smyslu odvolacího řízení, které je řízením o řádném opravném prostředku. Řadu ustanovení si odvolací soud proto musí modifikovat tak, aby vyhovovala potřebám odvolacího řízení.

32. Dílo David, L., Ištvánek, F., Javůrková, N. a kol., 2009, na str. 1120 zmiňuje další aspekt věci, totiž to, že argumentem *a rubrica* (ve vazbě na nadpis nad § 211 o. s. ř. a na text onoho ustanovení) by bylo možno dovozovat, že přiměřené a subsidiární užití třetí části občanského soudního řádu má místo pouze pro část odvolacího řízení, upravenou v § 211 a násl. o. s. ř., kdy soud prvního stupně již věc předložil odvolacímu soudu. Ve skutečnosti se však mohou vyskytnout situace, kdy bude nutno aplikovat ustanovení o řízení před soudem prvního stupně i na tu fázi odvolacího řízení, která probíhá před soudem prvního stupně předtím, než věc byla předložena odvolacímu soudu. Ustanovení části třetí se tedy použijí nejen pro řízení před odvolacím soudem, ale pro odvolací řízení jako takové. Obdobně se uzavírá v díle Lavický, P. a kol.: Občanský soudní řád (§ 1 až § 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016 (dále jen „Lavický a kol., 2016“), na str. 919, že zákonná formulace není zcela přesná, jelikož podpůrné použití ustanovení o řízení před soudem prvního stupně platí jak pro vlastní řízení u odvolacího soudu, tak pro tu fázi odvolacího řízení, která probíhá u soudu prvního stupně před předložením věci odvolacímu soudu. Tamtéž je uvedeno, že přiměřené použití znamená, že soud sice aplikuje normu upravující řízení u soudu prvního stupně, avšak respektuje přitom specifický charakter odvolacího řízení. Obecně ale platí, že podle § 211 o. s. ř. je možno postupovat ve všech případech, kdy to není vyloučeno výslovným ustanovením nebo povahou věci.

33. K takto charakterizovaným aspektům přiměřené aplikace ustanovení o řízení před soudem prvního stupně pro odvolací řízení Nejvyšší soud doplňuje, že pro správné posouzení zkoumané otázky nelze pominout ani možnost, že účastník podá návrh na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. poté, co soud prvního stupně vydal rozhodnutí ve věci samé, nebo rozhodnutí, jímž se řízení končí, avšak ještě před zahájením odvolacího řízení (předtím, než soudu došlo odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně). V rámci dalších úvah lze nicméně ponechat stranou ta ustanovení části první a třetí občanského soudního řádu, jejichž použití v odvolacím řízení je vyloučeno výslovně jinou úpravou, případně ta ustanovení občanského soudního řádu, která použití ustanovení části první a třetí občanského soudního řádu pro odvolací řízení přejímají (ve vztahu k § 107 a § 107a o. s. ř. srov. např. § 238a o. s. ř.).

34. Pro správné odlišení situací, kdy lze v odvolacím řízení přiměřeně aplikovat příslušné ustanovení části první nebo třetí občanského soudního řádu, od situací, kdy je taková aplikace vyloučena „povahou věci“, je určující, zda použití příslušného ustanovení v odvolacím řízení naplňuje jeho účel. Jinak řečeno, jde o to, zda přiměřená aplikace takového ustanovení napomáhá dosažení cíle odvolacího přezkumu [vytyčeného mezemi podaného odvolání plynoucími především z § 206 o. s. ř. a tím, že odvolací soud může v dané věci funkčně působit (ve smyslu § 10 o. s. ř.) jen proto, že rozhoduje „o odvolání“, tedy proto, že nastal tzv. devolutivní účinek odvolání].

35. Je např. zřejmé, že ustanovení části první občanského soudního řádu o pořádkových opatřeních (§ 53, § 54 o. s. ř.) se v odvolacím řízení uplatní bez omezení vždy, když to bude nutné k řádnému projednání a rozhodnutí podaného odvolání odvolacím soudem; srov. k tomu např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 29 Cdo 1599/2000, [usnesení je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu].

Soudní praxe je rovněž jednotná v názoru, že § 110 a § 111 o. s. ř. (z části třetí občanského soudního řádu) lze přiměřeně aplikovat také v průběhu odvolacího řízení; srov. shodně např. důvody stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2010, Cpjn 203/2007, uveřejněného pod číslem 49/2010 Sb. rozh. obč.

36. Nejvyšší soud nepochybuje o tom, že potřeba zatímní úpravy poměrů účastníků nebo obava, že by výkon rozhodnutí v řízení posléze vydaného mohl být ohrožen, může být vyvolána skutečnostmi, které nastaly nebo vznikly (až) v průběhu odvolacího řízení, takže je nezbytné pro tyto případy pojmenovat soud povolaný rozhodnout o návrhu na nařízení předběžného opatření takovými skutečnostmi iniciovaném. Otázkou tedy je, zda, případně za jakých podmínek, naplňuje účel odvolacího řízení (jímž je projednání a rozhodnutí podaného odvolání) možnost odvolacího soudu sám rozhodnout podle § 102 o. s. ř. o návrhu na nařízení předběžného opatření podaném v průběhu odvolacího řízení. Principiálně jsou přitom možná následující řešení (odpovědi):

> [1] O návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení je oprávněn rozhodnout pouze odvolací soud.
>
> [2] O návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení je oprávněn rozhodnout jak soud prvního stupně, tak odvolací soud.
>
> [3] O návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení je (nadále) oprávněn rozhodnout pouze soud prvního stupně.

37. Podrobnější zkoumání zasluhují pouze první dvě možnosti, jejichž případné vyloučení nutně vede k závěru, že zkoumané oprávnění zůstává zachováno výlučně soudu prvního stupně. Jak přitom dokládají podkladová rozhodnutí, v těch případech, kdy odvolací soudy samy rozhodly o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení, nevyloučily oprávnění soudu prvního stupně takové rozhodnutí přijmout. K tomu lze připomenout, že Vrchní soud v Olomouci v usnesení č. j. 5 Cmo 165/2019-2340 i Krajský soud v Brně v usnesení č. j. 27 Co 88/2022-1684 výslovně pojaly zvolený postup jako výjimku z pravidla, že o předběžném opatření rozhoduje i v těchto případech soud prvního stupně (srov. shrnutí v odstavci 8 odůvodnění shora).

38. Při posouzení první možnosti je nutno mít na zřeteli, že podané odvolání nesměřuje vždy proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé nebo proti rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým bylo řízení skončeno. V průběhu řízení o věci samé vydává soud prvního stupně též rozhodnutí jen procesní povahy, proti kterým je odvolání přípustné. Může jít např. (typově) o usnesení o uložení pořádkové pokuty (§ 53 o. s. ř.), o usnesení, kterým soud prvního stupně rozhodl o přistoupení dalšího účastníka (§ 92 odst. 1 o. s. ř.), o záměně účastníka (§ 92 odst. 2 o. s. ř.), o námitce nedostatku místní příslušnosti (§ 105 o. s. ř.), o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka (§ 107 o. s. ř.), o přerušení řízení (§ 109 a § 110 o. s. ř.), nebo o znalečném a tlumočném (§ 139 odst. 2 o. s. ř.). Při projednání odvolání proti takovým usnesením (jimiž nebylo rozhodnuto ve věci samé) se odvolací přezkum omezuje jen na důvody, které se týkají toho, co soud prvního stupně řešil ve výroku usnesení (§ 212a odst. 6 o. s. ř.). Možnost rozhodnout o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu řízení o odvolání proti takovému usnesení tedy odvolací soud nemá (překročil by tím meze odvolacího přezkumu).

39. Jakkoli si lze dobře představit, že obava, že by výkon rozhodnutí v řízení posléze vydaného mohl být ohrožen, se může pojit i jen (pouze) s akcesorickým výrokem o nákladech řízení, z týchž příčin (tedy proto, že tomu brání omezení odvolacího přezkumu nastavené § 212a odst. 6 o. s. ř.) odvolací soud nemá (nebude mít) možnost rozhodnout v odvolacím řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř., jestliže soud prvního stupně vydal rozhodnutí ve věci samé nebo rozhodnutí, jímž se řízení končí, avšak odvolací řízení probíhá (odvolání bylo podáno) jen ohledně

akcesorických výroků (které i tam, kde jsou součástí rozsudku, mají povahu usnesení) [např. právě ohledně výroku o nákladech řízení]. Srov. k tomu též důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2001, sp. zn. 26 Cdo 672/2001, v němž Nejvyšší soud uzavřel, že možnost nařízení předběžného opatření na podkladě § 102 o. s. ř. je závislá na existenci řízení ve věci samé (na rozdíl od postupu podle § 74 a násl. o. s. ř.).

40. Problematickou se jeví možnost odvolacího soudu rozhodnout (rozhodovat) o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení i v těch případech, kdy odvolání směřuje proti mezitímnímu rozsudku soudu prvního stupně (§ 152 odst. 2 o. s. ř.). Takové rozhodnutí je sice „rozhodnutím ve věci samé“, leč nejde o rozhodnutí, „kterým bylo řízení skončeno“ (k rozlišení těchto pojmů srov. v podrobnostech např. též odstavce 56 až 62 odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2023, sp. zn. 29 Cdo 2602/2023, uveřejněného pod číslem 95/2024 Sb. rozh. obč.). Je totiž zjevné, že návrh na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaný v řízení o odvolání proti mezitímnímu rozsudku, se bude týkat jak v případě potřeby zatímní úpravy poměrů účastníků, tak v případě obavy, že by výkon rozhodnutí v řízení posléze vydaného mohl být ohrožen, otázek vyhrazených rozsudku konečnému (použitím § 102 o. s. ř. v odvolacím řízení se nenaplňuje účel odvolacího přezkumu mezitímního rozsudku). Obdobnou otázku si lze položit ve vztahu k rozsudku částečnému (§ 152 odst. 2 o. s. ř.); coby „rozhodnutí ve věci samé“ jde současně o „rozhodnutí, jímž se řízení končí“, jen ve vztahu k jím vypořádané části projednávané věci. Návrh na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaný v průběhu řízení o odvolání proti částečnému rozsudku se přitom nemusí vztahovat k části projednávané věci, o které bylo rozhodnuto částečným rozsudkem, nebo se může týkat jak této části projednávané věci, tak té části projednávané věci, o které soud prvního stupně dosud nerozhodl.

41. V tom „ideálním“ případě, kdy půjde o návrh na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaný v průběhu řízení o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé, které je současně rozhodnutím, jímž se (celé) řízení končí, pak pro sporná řízení problematizují možnost odvolacího soudu o takovém návrhu rozhodnout principy neúplné apelace; není totiž vyloučeno, že vlastním rozhodnutím o takovém návrhu by odvolací soud musel zohlednit i návrhem tvrzené skutečnosti, k nimž mu posléze bude zapovězeno přihlédnout v rámci rozhodnutí o odvolání (srov. § 205a písm. f/, § 205b a § 211a o. s. ř.). Také v tomto případě tak bude přiměřená aplikace § 102 o. s. ř. v odvolacím řízení vybočovat z mezí nastavených procesními předpisy vlastnímu odvolacímu přezkumu.

42. Nejvyšší soud tudíž uzavírá, že úsudek, podle kterého o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení je oprávněn rozhodnout (vždy) pouze odvolací soud, lze na základě shora podané argumentace vyloučit; ze shora uvedených příčin nejde (nemůže jít) o úsudek všeobecně platný pro všechna odvolací řízení. Z podkladových rozhodnutí je nadto zjevné, že prosazení takového úsudku by potlačilo jimi prosazovanou potřebu „bezodkladnosti“ rozhodnutí o návrhu podle § 102 o. s. ř. tam, kde se po zahájení odvolacího řízení a po podání návrhu podle § 102 o. s. ř. nachází procesní spis stále u soudu prvního stupně (což může mít původ nejen v potřebě činit úkony podle § 209 a § 210 o. s. ř., ale např. též v potřebě vydat rozhodnutí podle § 164 o. s. ř. až § 166, § 208 odst. 1 a § 210a o. s. ř.). Ostatně, zákon předjímá, že odvolací řízení bude pravidelně zahajováno (dnem, kdy odvolání dojde soudu) u soudu, proti jehož rozhodnutí odvolání směřuje (§ 204 odst. 1 o. s. ř.); podání odvolání u odvolacího soudu (nebo do protokolu u nepříslušného soudu) je tolerováno jen potud, že takový postup nevede k odmítnutí odvolání pro opožděnost (§ 208 odst. 2 o. s. ř.).

43. Možnost, podle které o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení je oprávněn rozhodnout (vždy) jak soud prvního stupně, tak odvolací soud, pak z příčin uvedených shora k možnosti svěřit takové oprávnění výlučně odvolacímu soudu v řadě případů upozadí postavení soudu vyššího stupně jako soudu odvolacího (vybočí z jemu nastavených

mezí odvolacího přezkumu). Předpokladem přiměřeného použití ustanovení o řízení před soudem prvního stupně je ale podle § 211 o. s. ř. právě to, aby se tak dělo „pro řízení u odvolacího soudu“ (pro odvolací řízení); srov. i odstavec 30 odůvodnění shora.

44. Pevnou hranici, která by vymezila typy (druhy) odvolacích řízení, v jejichž rámci se vedle práva soudu prvního stupně rozhodnout o takovém návrhu na nařízení předběžného opatření prosadí (souběžně) i právo odvolacího soudu tak učinit, Nejvyšší soud nenalezl. Z podkladových rozhodnutí, z usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3192/17 i z literatury (Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J. a kol., 2023) se nadto podává, že důraz kladený na potřebu „bezodkladného“ rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. v průběhu odvolacího řízení, se nepojí ani tak s výkladem pravidla formulovaného v § 211 o. s. ř., jako spíše s faktickým stavem věci (daným tím, že procesní spis se právě nachází u odvolacího soudu). Je v této souvislosti otázkou, zda některý z odvolacích soudů by postupoval jinak (předběžné opatření podle § 102 o. s. ř. by nenařídil), kdyby poté, co mu věc byla předložena k rozhodnutí o podaném odvolání, vyšlo najevo, že (nevypořádaný) návrh na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. byl podán ještě před zahájením odvolacího řízení [ať již půjde o případ popsaný v odstavci 33 odůvodnění shora (účastník podá návrh na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. poté, co soud prvního stupně o věci rozhodl, avšak ještě předtím, než soudu došlo odvolání), nebo (dokonce) o případ návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaného předtím, než o věci rozhodl soud prvního stupně].

45. Požadavek, aby soud rozhodl o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 74 a násl. o. s. ř. „bezodkladně“ je zakotven v § 75c odst. 2 větě první o. s. ř. (jen tehdy, není-li tu nebezpečí z prodlení, umožňuje § 75c odst. 2 věta druhá o. s. ř. rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření „až do uplynutí 7 dnů poté, co byl podán“), přičemž tato úprava je obdobně použitelná pro rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. (srov. § 102 odst. 2 o. s. ř.).

46. V návaznosti na výše popsané pojetí věcné a funkční příslušnosti soudu (srov. odstavec 29 odůvodnění shora) pak lhůta, ve které má být rozhodnuto o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. („bezodkladně“ a není-li tu nebezpečí z prodlení, „až do uplynutí 7 dnů poté, co byl podán“), není (nemůže být) důvodem k prolomení zákonného pravidla vymezujícího věcnou příslušnost soudu k projednání a rozhodnutí takového návrhu, ani k prolomení zákonného pravidla vymezujícího funkční příslušnost soudu k projednání a rozhodnutí takového návrhu (neospravedlňuje výjimku z pravidla, ani přiměřené použití § 102 o. s. ř. v odvolacím řízení). K tomu lze připomenout, že zejména v procesním právu je nutno každou výjimkou z obecného pravidla vykládat restriktivně, což platí tím více tehdy, má-li jít o výjimku vztahující se k pravidlu, jež je součástí práva na zákonného soudce ústavně zaručeného článkem 38 odst. 1 Listiny; srov. nálezy Ústavního soudu shrnuté v odstavci 24 odůvodnění shora a opět i argumentaci v odstavci 29 odůvodnění shora. Úprava týkající se ve sporném řízení rozhodování o návrhu na nařízení předběžného opatření nadto počítá s tím, že soud nařizuje předběžné opatření na základě navrhovatelem tvrzených a osvědčených skutečností, o nichž se zpravidla neprovádí dokazování a k nimž se ten, proti komu se předběžné opatření nařizuje (má nařídit), nemá možnost předem vyjádřit. K obraně proti nařízení předběžného opatření slouží (má sloužit) takové osobě odvolání coby jediný způsobilý opravný prostředek (srov. § 238 odst. 1 písm. f/ o. s. ř.). Kdyby ovšem o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení rozhodoval (mohl rozhodovat) přímo „odvolací soud“, byl by ten, proti němuž odvolací soud předběžné opatření nařídí, možnosti podat odvolání zbaven (funkční příslušnost soudu k projednání odvolání proti rozhodnutí „odvolacího soudu“ občanský soudní řád neupravuje).

47. Nejvyšší soud tudíž uzavírá, že na základě shora podaného výkladu nenalézá důvody, pro které by o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení neměl (nadále) rozhodovat pouze soud prvního stupně.

48. Nejvyšší soud je si vědom toho, že ani přesné (pevné) pojmenování (určení) soudu, který má rozhodnout o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení, nepředejde obtížím s dodržením požadavku na „bezodkladné“ rozhodnutí vyvolaným tím, že účastník bude mít tendenci obracet se s požadavkem na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. na (odvolací) soud, u kterého se nachází procesní spis s odvoláním, ani obtížím vyvolaným (naopak) tím, že v době, kdy účastník podá u správně určeného soudu prvního stupně návrh na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř., se u onoho soudu již nebude nacházet procesní spis. Takové obtíže však *via facti* mohou nastat u každé z možností rozebraných výše.

49. Nejvyšší soud je nicméně přesvědčen i o tom, že případy návrhů na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaných až v průběhu odvolacího řízení (a z nich pak ty, u kterých „nebezpečí z prodlení“ vyžaduje „bezodkladné“ rozhodnutí) nejsou natolik četné, aby obtíže popsané v předchozím odstavci nebylo možno operativně překlenout použitím technických prostředků, jež mají být v české justici 20. let 21. století prostředky běžnými (a očekávatelnými). S přihlédnutím k tomu, že v takových případech půjde o vymezení soudu funkčně příslušného, se rovněž nepředpokládá, že by odvolací soud (nebo v režimu § 104a o. s. ř. jemu nadřízený soud) měl o tom, že není příslušný rozhodnout o návrhu na nařízení předběžného opatření, vydávat samostatné rozhodnutí; úkolem odvolacího soudu v takovém případě je dotčené procesní podání bezodkladně postoupit (předat) k rozhodnutí funkčně příslušnému soudu prvního stupně.

50. Na výše uvedeném základě lze tedy shrnout, že:

> [1] O návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. podaném v průběhu odvolacího řízení nadále rozhoduje pouze soud prvního stupně; povaha odvolacího řízení vylučuje pro sporná řízení přiměřené použití § 102 o. s. ř. (§ 211 o. s. ř.).
>
> [2] Požadavek, aby soud (předseda senátu) rozhodl o návrhu na předběžné opatření bezodkladně (§ 75c odst. 2 věta první ve spojení s § 102 o. s. ř.), není důvodem k prolomení zákonného pravidla vymezujícího příslušnost soudu k projednání a rozhodnutí takového návrhu bez zřetele k tomu, u kterého soudu se nachází procesní spis v listinné podobě v době podání onoho návrhu.

Odlišné stanovisko

JUDr. Pavlína Brzobohatá, JUDr. Roman Šebek, Ph.D., JUDr. Jitka Dýšková, JUDr. Hana Tichá, JUDr. David Vláčil, JUDr. Zbyněk Poledna

Nesouhlasíme s řešením přijatým ve stanovisku pro případ (variantu) odvolacího (sporného) řízení vedeného o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně, jímž byla skončena věc sama (ať již jde o rozhodnutí ve věci samé či „jen“ jiné rozhodnutí, jímž bylo řízení skončeno) a podán návrh na nařízení předběžného opatření podle § 102 odst. 1 o. s. ř. po předložení odvolání odvolacímu soudu.

Předně máme za to, že řešení otázky, kdo rozhoduje o návrhu na nařízení předběžného opatření podaném v průběhu odvolacího řízení podle § 102 o. s. ř., není otázkou věcné příslušnosti. Ve věci již proběhlo řízení v jednom stupni, o věcné příslušnosti soudu v tomto řízení není pochyb (nebo pochyby již byly vyřešeny soudem) a návrh na vydání předběžného opatření (stejně jako rozhodování o něm) není návrhem na zahájení nového, samostatného řízení, ale jen procesním úkonem, v již probíhajícím řízení. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření u odvolacího soudu v situaci, kdy ve věci rozhodl soud prvního stupně a proti jeho rozhodnutí bylo podáno odvolání, jen účastník respektuje „fakticitu“ pohybu spisu a stavu řízení; stěží lze takové jednání považovat za podání návrhu u věcně nepříslušného soudu. Není proto namístě uvažovat o nějaké samostatné, vlastní

(věcné) příslušnosti jen pro takový procesní úkon. Ta se totiž odvíjí od příslušnosti soudu, který vede řízení o věci (a to příslušnosti věcné a místní, pro odvolací řízení též funkční). Jinými slovy, ten soud, jenž je příslušný k vedení řízení (ve věci), je příslušný též k rozhodování o předběžném opatření.

Nesouhlasíme se závěrem, že o předběžném opatření podle § 102 o. s. ř., jehož vydání se účastník domáhá v odvolacím řízení, má vždy rozhodnout soud prvního stupně. S ohledem na účel, smysl a význam institutu předběžného opatření podle § 102 o. s. ř. a jeho spjatost s řízením ve věci samé máme za to, že není vyloučeno, aby o něm mohl rozhodnout i odvolací soud (návrh na vydání předběžného opatření může být podán den před odvolacím jednáním, nebo přímo u odvolacího jednání) a že takovému postupu výslovně nebrání ani zákonná úprava.

V poměrech odvolacího řízení je nutno zohlednit otázku příslušnosti funkční. Současně třeba mít na zřeteli, že určité procesní úkony v odvolacím řízení jsou nadále svěřeny též soudu prvního stupně [viz úkony před předložením odvolání podle § 208 – 210a o. s. ř., doplnění dokazování prostřednictvím soudu prvního stupně podle § 213a odst. 2 o. s. ř., též úkony po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu, jako např. rozhodování o zpětvzetí žaloby, k němuž došlo po vyhlášení (vydání) rozhodnutí odvolacího soudu]. Podle příslušné „fáze“ odvolacího řízení (tedy který soud činí v jeho rámci v době podání návrhu na nařízení předběžného opatření v souladu s o. s. ř. procesní úkony) se řídí i „příslušnost“ k rozhodnutí o něm. Devolutivní účinek odvolání proti rozhodnutí, jímž se řízení (ve věci) končí, dopadá i na rozhodování o předběžném opatření.

K uvedenému závěru nás vede též přesvědčení, že předběžné opatření má „materiální vztah“ k řízení o věci samé; minimálně v případě, kdy je nařizováno z důvodu potřeby zatímní úpravy poměrů účastníků: může sloužit mj. též k tomu, aby „neodpadl“ předmět řízení (zabránění zašantročení, zničení věci, o níž je řízení vedeno apod.). Jde přece o zatímní opatření v rámci vedeného řízení ve věci samé; již tím je tato vzájemná vazba naznačena. Proto by jeho podmínky pro popisovanou variantu měl uvážit odvolací soud (jehož funkční příslušnost k vedení řízení ve věci samé je založena). Toto uvážení také činí (z hlediska zkoumání podmínek nařízení předběžného opatření) též se zohledněním skutkových zjištění učiněných až po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně. Na tom, že tak případně zohledňuje i skutečnosti, jež ve věci samé zohlednit nebude moci, nevidíme (oproti návrhu stanoviska) nic problematického. Naopak jako problematičtější se jeví tento úkol stavět před soud prvního stupně.

Zamítl-li soud prvního stupně žalobu, a po podání odvolání proti takovému rozhodnutí má rozhodovat o návrhu na nařízení předběžného opatření, pak mu v situaci, kdy v odvolacím řízení (dosud) k žádnému skutkovému či právnímu posunu nedošlo (a třeba ani nedojde), nezbude než uzavřít, že nárok ve věci samé (coby předpoklad nařízení předběžného opatření) osvědčen není, a návrh na nařízení předběžného opatření zamítnout. Je totiž vázán svým vydaným (vyhlášeným) rozhodnutím ve věci (jímž uplatněný nárok zamítl), musí jej „ctít“, případné vnitřní pochyby o jeho správnosti nemůže dát najevo (od toho je odvolací soud), stěží může najednou přehodnotit své rozhodnutí ve věci samé. Přitom odvolací soud při své přezkumné činnosti může mít na tuto otázku (existenci nároku ve věci samé) názor odlišný, třeba jen v důsledku odlišného právního hodnocení téhož skutkového stavu (tudíž on by předpoklad osvědčení nároku ve věci samé naopak považoval za splněný). Takový důsledek není správný.

Pro případy, v nichž lze předběžné opatření nařídit i bez návrhu, lze závěry návrhu stanoviska akceptovat v námi uvažované variantě jen stěží (ostatně návrh stanoviska tak výslovně ani nečiní). Z logiky věci zde odvolací soud nemůže soudu prvního stupně „vnucovat“ svůj závěr o potřebě nařídit předběžné opatření „z úřední povinnosti“, bez návrhu. Ostatně tato situace zřetelně manifestuje onu „spjatost“ řízení ve věci samé a předběžného opatření nařízeného v jeho rámci. Pak ale není systémové dovozovat pro sporné řízení odlišný „filozofický přístup“ (jenž takovou vazbu nevidí). Jinými slovy: důsledek, že odvolací soud ve sporném řízení (o věci) navrhovatele předběžného

opatření (který např. návrh učiní v průběhu odvolacího jednání) „pošle před soud prvního stupně“ (k čemuž mu bude muset poskytnout nějakým způsobem též spis…), zatímco odvolací soud v řízení o zvýšení výživného pro nezletilé dítě předběžné opatření nařídí sám, se nezdá být správným.

Argument nemožnosti osoby, vůči které se předběžné opatření nařizuje (má nařídit), podat odvolání proti němu (za situace, kdy se nemá možnost ani předem vyjádřit), nevnímáme jako zásadní. O zásadě dvojinstančnosti nelze v civilním právu hovořit ani při rozhodování o věci samé, tím méně při zatímním opatření jako je rozhodování o předběžném opatření. Vytvoření prostoru protistraně pro možnost „právně argumentovat“ není ani v rozhodovací praxi ÚS pojímáno dogmaticky [např. nález ÚS ze dne 4. 4. 203, sp. zn. III. ÚS 111/23, v němž k otázce rozesílání odvolání proti usnesení soudu prvního stupně o předběžném opatření bylo řečeno, že „mohou být případy, kdy by doručení odvolání protistraně nebylo ani účelné, ani vhodné, anebo by dokonce mohl být nevhodným doručením odvolání zmařen účel předběžného opatření, tedy mimořádného procesního institutu, který musí být do jisté míry založen na prvku překvapivosti (např. je-li navrhováno předběžné opatření z důvodu ohrožení budoucí exekuce)“]. Navíc je tento problém řešitelný přes institut zrušení předběžného opatření podle § 77 odst. 2 věta prvá, § 102 odst. 3 o. s. ř. (i bez návrhu, na základě následné argumentace osoby, vůči níž bylo předběžné opatření nařízeno). Pod případy pominutí důvodů, pro které bylo předběžné opatření nařízeno, se podřazuje i situace, kdy se později, a to i v důsledku provedeného dokazování ve věci samé, zjistí, že předpoklady pro nařízení předběžného opatření dány nebyly (srov. bod 23. stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2017, sp. zn. Cpjn 202/2016, uveřejněného pod č. 4/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu).

Případ odvolání proti mezitímnímu rozsudku nepředstavuje odlišnost (odvolací řízení vedené o základu věci má stále vazbu na zatímní úpravu poměrů v jeho rámci); u částečného rozsudku půjde o souvislost zatímního opatření s tou kterou částí předmětu řízení.

Klademe si též otázku (byť není předmětem, kterým se stanovisko má zabývat), kdo bude rozhodovat ve sporném řízení za odvolacího řízení (o věci) např. o zajištění důkazu dle § 102 odst. 2 o. s. ř. či (též i beznávrhovém) zajištění předmětu důkazního prostředku ve sporech týkajících se práv z duševního vlastnictví dle § 102 odst. 4 o. s. ř. I zde jde o určité zatímní opatření se vztahem k řízení o věci samé.